

สรุปการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพทีมประเมินติดตามการสร้างความรู้

ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในมารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลัก

วันที่ 23 มกราคม 2563 โรงแรม เอบีน่า เฮ้าส์ กรุงเทพมหานคร

จุดประสงค์: ชี้แจงแผนงาน แนวทางการดำเนินงาน และฝึกปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการสร้างความรู้รอบรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ปี 2563

ประธาน: แพทย์หญิงนธนวันนัท สุนทรา ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ

- วิทยากร:**
1. พญ.ศิริพร กัญชนะ
  2. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พญ.ศิริกุล อิศรานุรักษ์
  3. รศ.ดร. สุธรรม นันทมงคลชัย
  4. นางกิติมา พัวพัฒนกุล

ผู้เข้าร่วมประชุม : จำนวน 60 คน

1. นักวิชาการส่วนกลางกรมอนามัย
2. สถาบันพัฒนาสุขภาพระดับเขตเมือง
3. ศูนย์อนามัยที่ 1-12
4. พยาบาลที่เข้าร่วมโครงการจาก 36 โรงพยาบาลใน 12 เขต จำนวน 60 คน

1. อภิปราย“ความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในมารดาหลังคลอด หรือผู้เลี้ยงดูหลัก ”

โดย พญ.ศิริพร กัญชนะ และ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พญ.ศิริกุล อิศรานุรักษ์ ดำเนินการอภิปรายโดย อ. กิติมา โดย ศ.เกียรติคุณ พญ.ศิริกุล

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พญ.ศิริกุล อิศรานุรักษ์ กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย เริ่มจากการพัฒนาของเซลล์สมองที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 5 ขวบปีแรก การสร้างปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ที่ดี เป็นการเปิดหน้าต่างแห่งโอกาสของเด็กปฐมวัย ปัจจุบันพบว่าเด็กไทยมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้าเพิ่มขึ้น ซึ่งสาเหตุเกิดจาก 2 ปัจจัย คือ 1. Biological Risk ได้แก่ แรกเกิดน้ำหนักน้อย ขาดออกซิเจนขณะคลอด 2. Social Risk จากการเลี้ยงดูโดยไม่ใช่พ่อแม่/ พ่อแม่ไม่มีความรู้ การเลี้ยงด้วยโทรศัพท์มือถือ การใช้คู่มือ DSPM “เป็นการสร้างอนาคตให้ลูก” ดังนั้นพยาบาลหลังคลอดจึงเป็นบุคคลสำคัญเป็นหน้าต่างแห่งโอกาสในการช่วยพ่อแม่เลี้ยงดูเด็ก โดยการฝึกทักษะให้แม่หลังคลอดได้ลงมือทำ เพื่อเน้นส่งเสริม vision& hearing

พญ.ศิริพร กัญชนะ กล่าวถึงแนวโน้มพัฒนาการเด็กไทยที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าเพิ่มขึ้น ความสำคัญในการพัฒนาเด็กโดยใช้หน้าต่างแห่งโอกาส ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ให้สอดคล้องกับระยะเฉพาะของการพัฒนาสมองในแต่ละส่วน และในเวลาที่เหมาะสมอ่อนตัวและยืดหยุ่น รวมถึงปัญหาสาเหตุ และการแก้ปัญหาพัฒนาการเด็กไทย โดยการจัดตั้งโครงการเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558 ผลการดำเนินงานและปัญหาที่พบและได้นำผลการศึกษานำร่องเพื่อเปิดช่องว่างในการส่งเสริมการใช้คู่มือ DSPM ให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งพบว่าการที่พยาบาลหลังคลอดสอนให้แม่หลังคลอดฝึกใช้คู่มือ DSPM ส่งเสริมพัฒนาการลูกตั้งแต่เริ่มต้น ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นจากเดิมร้อยละ 75 เป็น ร้อยละ 90.1 และมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลัก ใช้คู่มือ DSPM เป็นประจำเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 35.0 เป็นร้อยละ 46.2 โดยเน้นถึงช่องว่างในการแก้ปัญหาซึ่งเริ่มต้นจากพยาบาลหลังคลอดที่เป็น Key man สำคัญในการสื่อสารสร้างความรอบรู้ให้กับแม่หลังคลอดในการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการลูก

2. แนวทางการดำเนินงานในการฝึกทักษะการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในมารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลัก

เปรมฤทัย เกตุเรน และพรชเนตต์ บุญคง ชี้แจงการดำเนินงานโครงการศึกษาผลของการฝึกทักษะในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการบุตรของมารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลัก ในประเทศไทย ประกอบด้วย ความเป็นมา จากการสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยกรมอนามัยด้วยแบบคัดกรองพัฒนาการ Denver II ในปี พ.ศ. 2550, 2553 และ 2557 พบเด็กมีพัฒนาการไม่สมวัย ร้อยละ 32.33, 29.71 และ 27.20 และจากผลการดำเนินงานคัดกรองพัฒนาการในปี 2562 พบความครอบคลุมร้อยละ 90 พัฒนาการสงสัยล่าช้าร้อยละ 25 และติดตามร้อยละ 92 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานยังไม่บรรลุเป้าหมาย (เป้าหมายความครอบคลุมร้อยละ 90 สงสัยล่าช้าร้อยละ 20 และติดตามร้อยละ 100) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานยังไม่บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการเตรียมความพร้อมของมารดาตั้งแต่หลังคลอดให้สามารถใช้คู่มือ DSPM ในการประเมิน เฝ้าระวัง ฝึกทักษะและส่งเสริมพัฒนาการลูกได้ตามวัยจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้พ่อแม่ตระหนักถึงความสำคัญในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการลูก ให้มีพัฒนาการสมวัย

วัตถุประสงค์:

1. เพื่อศึกษาผลของการฝึกทักษะในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการบุตรของมารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลัก
2. เพื่อศึกษากระบวนการฝึกทักษะในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการบุตรของมารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลัก
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของเจ้าหน้าที่และพ่อแม่ ผู้ปกครองในการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

ประโยชน์ของโครงการ:

1. มารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักสามารถประเมิน และส่งเสริมพัฒนาการบุตรตามวัย โดยใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) เมื่อกลับไปอยู่ที่บ้านได้
2. เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นหลังจากมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักกลับไปส่งเสริมพัฒนาการบุตรที่บ้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การฝึกทักษะเพื่อเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการบุตรด้วยคู่มือ
เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ประกอบด้วย

ครั้งที่ 1 ฝึกทักษะการส่งเสริมพัฒนาการโดยใช้คู่มือ DSPM ข้อ 2-3
โดยเจ้าหน้าที่ห้องตรวจหลังคลอด

ครั้งที่ 2 ฝึกทักษะการส่งเสริมพัฒนาการโดยใช้คู่มือ DSPM ข้อ 6, 7
และ 9 โดยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ Well child clinic หรือคลินิกนมแม่
เมื่อบุตรอายุ 1-2 เดือน

ครั้งที่ 3 เก็บข้อมูลมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลัก เมื่อพบุตรมารับวัคซีนหรือ
บุตรอายุ 4 เดือนโดยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ Well child clinic หรือ
คลินิกนมแม่

-พฤติกรรมการใช้คู่มือ DSPM
ของมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลัก
-พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ มารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลักที่มีบุตรอายุแรกเกิด-4 เดือน ที่มารับบริการใน
โรงพยาบาลที่อยู่ในเขตสุขภาพที่ 1-12

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลักที่มีบุตรอายุแรกเกิด-4 เดือน ที่มารับบริการใน
โรงพยาบาลที่อยู่ในเขตสุขภาพที่ 1-12 คัดเลือกในโรงพยาบาลจาก 12 เขตสุขภาพทั้งหมด 36 แห่ง

โดยกำหนดคุณสมบัติในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย เข้ามาเป็นกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) ดังนี้

- 1) มารดาหลังคลอดทั้งคลอดปกติและผ่าตัดคลอด ที่มีสัญชาติไทย
- 2) ผู้เลี้ยงดูหลัก เพศชายและหญิง สัญชาติไทย ที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป
- 3) สามารถพูดคุยสื่อสารโต้ตอบได้ดี อ่านออกเขียนได้
- 4) ถามตอบรู้เรื่อง มีการรับรู้ดี
- 5) ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

เกณฑ์การแยกอาสาสมัครออกจากโครงการ (Exclusion criteria)

- มารดามีภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด ได้แก่ ตกเลือดหลังคลอด ติดเชื้อหลังคลอด มดลูกกลับสู่
สภาพปกติช้า

- ประเมินพัฒนาการเด็กพบความผิดปกติที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ล่าช้า

เกณฑ์การให้เลิกจากการศึกษา (Discontinuation Criteria)

- มารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักประสงค์ออกจากโครงการด้วยตนเองหรือยุติการให้ข้อมูลไม่ว่าด้วยเหตุผลใด

สถานที่และระยะเวลาดำเนินการ

ทำการเก็บข้อมูลในมารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลัก 12 เขตสุขภาพ ในเดือนกุมภาพันธ์-มิถุนายน พ.ศ.
2563 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ มารดาหลังคลอดหรือผู้เลี้ยงดูหลัก ในโรงพยาบาลทั้ง 36
แห่งๆ ละ 12 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ครั้ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 เก็บข้อมูลมารดาหลังคลอดก่อนกลับบ้าน(หรือผู้เลี้ยงดูหลัก) ฝึกปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาการโดยใช้คู่มือ DSPM ข้อ 2-3 ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการรับรู้คู่มือ (DSPM) จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 3 ฝึกปฏิบัติมารดาหลังคลอดก่อนกลับบ้าน(หรือผู้เลี้ยงดูหลัก) ในช่องฝึกทักษะโดยพ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูหลัก โดยใช้คู่มือ DSPM ในข้อ 2-3

ครั้งที่ 2 เก็บข้อมูลมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักคนเดิม เมื่อบุตรอายุ 1-2 เดือน ฝึกปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาการโดยใช้คู่มือ DSPM ข้อ 6, 7 และ 9 ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความถี่ของการฝึกปฏิบัติประเมินพัฒนาการบุตรที่บ้านของมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลัก (จากการสอนการฝึกปฏิบัติครั้งที่ 1) จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 2 ฝึกปฏิบัติมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักฝึกทักษะส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยใช้คู่มือ DSPM ในข้อ 6, 7 และ 9

วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา									
	พ.ย. 62	ธ.ค. 62	ม.ค. 63	ก.พ. 63	มี.ค. 63	เม.ย. 63	พ.ค. 63	มิ.ย. 63	ก.ค. 63	ส.ค. 63
1.ส่งขอรับรองจริยธรรม										
2.ชี้แจงแผนการดำเนินงาน										
3.จัดอบรมพัฒนาศักยภาพผู้ประเมินและเก็บข้อมูล										
4.เก็บข้อมูลติดตามการดำเนินงาน										
5. วิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงาน										
6. จัดพิมพ์และเผยแพร่										

ส่วนที่ 3 ประเมินพัฒนาการเด็กโดยใช้คู่มือ DSPM ข้อ 1-5 และ ข้อ 6-10 (โดยเจ้าหน้าที่)

ครั้งที่ 3 เก็บข้อมูลมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักคนเดิม เมื่อพบบุตรมารับวัคซีนหรือบุตรอายุ 4 เดือน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ความถี่ของการฝึกปฏิบัติประเมินพัฒนาการบุตรที่บ้านของมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลัก (จากการสอนการฝึกปฏิบัติครั้งที่ 2) จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 2 ประเมินพัฒนาการเด็กโดยใช้คู่มือ DSPM ข้อ 6-10 และข้อ 11-15 (โดยเจ้าหน้าที่)

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจในการใช้คู่มือ DSPM จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 4 ปัญหาอุปสรรค

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

รศ.ดร. สุธรรม นันทมงคลชัย บรรยายและชี้แนะวิธีการเก็บข้อมูล ในพื้นที่ ตอบข้อซักถาม ปัญหาและอุปสรรคในการ เก็บข้อมูล และสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานให้กับผู้เข้าร่วมประชุม

Next step:

1. พยาบาลที่เข้าร่วมโครงการจาก 36 โรงพยาบาล ใน 12 เขต เริ่มดำเนินการเก็บข้อมูล ตั้งแต่ 1 ก.พ. 63 – 30 มิ.ย. 63 โรงพยาบาลละ 12 case
2. ทีมวิจัยหลัก ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล และจัดส่งเอกสารในการเก็บข้อมูล ภายในเดือนมกราคม 2563
3. เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม 63 พยาบาลที่เข้าร่วมโครงการทีมวิจัยหลักรวบรวมเอกสารจัดส่งกลับให้ทีมวิจัยหลัก
4. เดือนกรกฎาคม 63 ทีมวิจัยหลักรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
3. เดือนสิงหาคม 63 สรุปผลการดำเนินงานร่วมกับทีมอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เผยแพร่

3. แบ่งกลุ่ม ๔ กลุ่ม ฝึกปฏิบัติการฝึกทักษะการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในมารดาหลังคลอด หรือผู้เลี้ยงดูหลัก

ภาพถ่ายการประชุม

